

*До спеціалізованої вченої ради Д 26.007.03
у Національній академії внутрішніх справ
03035, м. Київ, пл. Солом'янська, 1*

ВІДГУК

офіційного опонента – професора кафедри криміналістики та судової медицини Національної академії внутрішніх справ, доктора юридичних наук, професора Чорноус Юлії Миколаївни на дисертаційне дослідження Нехаєнка Івана Олександровича на тему: «Основи методики розслідування привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем», поданого на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

Актуальність обраної проблематики. Організована злочинність та корупція становить небезпеку не лише національним інтересам окремих держав, а й пряму загрозу міжнародній безпеці, набуваючи транснаціонального характеру. Сучасна організована злочинність проникаючи в органи законодавчої влади і державного управління, у правоохоронні та судові установи та лобіюючи свої злочинні інтереси, посягає на значимі соціальні цінності, такі як: життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека людини, суспільства і держави, приватна, суспільна і державна власність, громадський порядок.

Основною метою боротьби з організованою злочинністю та корупцією є стратегічне вдосконалення системних заходів у сфері боротьби з корупційними та організованими злочинними проявами, а також усунення причин та умов її існування.

Забезпечення протидії організованій злочинності в економічній сфері було завданням фахівців кримінального права та кримінології, кримінально-процесуального права та криміналістики, оперативно-розшукової діяльності. Науковою основою для вивчення методики розслідування кримінальних правопорушень, у т.ч. з тактики організації та проведення слідчих (розшукових) дій, стали фундаментальні надбання видатних вчених:

В. П. Бахіна, В. Д. Берназа, В. К. Весельського, В. Г. Гончаренка, В. Г. Дрозд, А. В. Іщенка, Н. І. Клименко, В. О. Коновалової, В. С. Кузьмічова, В. К. Лисиченка, Є. Д. Лук'янчикова, В. Г. Лукашевича, Є. І. Макаренка, М. В. Салтевського, В. В. Тіщенко, В. М. Тертишника, В. Ю. Шепітька, К. О. Чаплинського та інших.

Значний внесок та вагомі наукові здобутки щодо розслідування кримінальних правопорушень проти власності, протидії економічної злочинності зробили К. В. Антонов, А. Б. Балонь, В. В. Білоус, Д. А. Бондаренко, О. Л. Бондаренко, В. І. Василичук, О. О. Дудоров, В. М. Важинський, В. В. Дараган, Л. М. Дудник, О. Ю. Камишанський, С. С. Кулик, Ю. О. Ліпін, В. А. Лилик, Г. В. Мудрецька, А. М. Меденцев, Д. С. Приходько, О. І. Цивінський, М. І. Хавронюк, В. Г. Хашев, Р. В. Ярошенко та ін. Вбачаючи суттєвий вклад науковців у наведених працях, потрібно зазначити, що у сучасній криміналістичній науці теоретико-прикладні дослідження за фактами привласнення, розтрати майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем залишилися поза увагою науковців.

Актуальність роботи підкреслюється й тим, що обрана тема дослідження відповідає як *загальнодержавним, так і відомчим пріоритетам* стосовно забезпечення національної безпеки та протидії злочинності. Дисертацію виконано відповідно до положень Стратегії національної безпеки України (Указ Президента України від 14 вересня 2020 р. № 392/2020), Стратегії кібербезпеки України (Указ Президента України від 14 травня 2021 р. № 447/2021), Стратегії здійснення цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації системи управління державними фінансами на період до 2025 року та затвердження плану заходів щодо її реалізації (розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1467-р), Стратегії боротьби з організованою злочинністю (розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2020 р. № 1126-р), Національної економічної стратегії на період до 2030 року (постанова Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 р. № 179), Плану заходів з реалізації Стратегії інформаційної

безпеки на період до 2025 року (розпорядження Кабінету Міністрів України від 30 березня 2023 р. № 272-р), Порядку електронної інформаційної взаємодії Офісу Генерального прокурора та Міністерства внутрішніх справ України (спільний наказ Офісу Генерального прокурора та МВС України від 22 листопада 2021 р. № 371/846), тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок Міністерства освіти і науки на 2022–2026 роки (наказ МОН України від 3 лютого 2022 р. № 109), Основних напрямів наукових досліджень Науково-дослідного інституту публічного права на 2020–2024 рр.

Тему дисертації затверджено в Науково-дослідному інституті публічного права 22 грудня 2015 року (протокол № 6).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані здобувачем, у своїй більшості є обґрунтованими і переконливими. Відповідно до поставленої мети дисертаційної роботи застосовано в процесі дослідження використано методологічну основу, яка містить поєднання загальнонаукових і спеціальних методів наукового пізнання та дозволяє всесторонньо розкрити предмет й об'єкт дослідження на теоретичному та практичному рівнях.

Отже, за допомогою застосування діалектичного методу було здійснено аналіз предмета дослідження, розглянуто понятійний апарат окресленої тематики, сучасний стан, проблеми теоретичної розробленості та початкового етапу розслідування, кореляційні зв'язки елементів криміналістичної характеристики.

Методи дослідження. Відповідно до поставленої мети, через призму об'єкта і предмета дослідження застосовано низку методів, що обумовлено системним підходом до аналізу методики розслідування привласнення, розтрати майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, головним серед яких є діалектичний метод. Зокрема, формально-логічні методи (аналіз, синтез, індукція, дедукція, узагальнення) дозволили сформулювати фундаментальні визначення стосовно методики розслідування

кримінального правопорушення та висновки до розділів дисертації (розділ 1–3). Порівняльно-правовий та формально-юридичний методи використовувалися під час аналізу норм чинного кримінального і кримінально-процесуального законодавства України (підрозділи 1.1, 2.1, 2.2, 3.1, 3.2). *Догматичний* – під час тлумачення певних юридичних категорій, уточнення понятійного апарату (розділи 1–3). Системно-структурний метод – для визначення структури криміналістичної характеристики привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, систематизації типових способів учинення, обставин, які підлягають встановленню, та для створення системи типових слідчих ситуацій (розділи 1–2). Метод моделювання застосовувався під час формулювання загальних висновків, а також пропозицій стосовно вдосконалення КПК України (розділи 1–3). *Типологічний метод* – під час створення «портрету» ймовірного злочинця та побудови структури організованої групи, яка вчиняє визначені протиправні дії (підрозділ 1.3). Статистичний і соціологічний методи використовувалися під час визначення тактичних помилок при реалізації конкретних СРД та НСРД шляхом опрацювання результатів анкетування працівників правоохоронних органів та аналізу матеріалів судово-слідчої практики (розділи 1–3).

Зазначені вище методи використано у дисертації в їх взаємозв'язку і взаємозалежності, що забезпечило переконливість, всебічність, повноту та об'єктивність отриманих наукових результатів.

Емпірична основа дослідження. *Емпіричну основу дослідження* становлять результати узагальнення правоохоронної та судової практики за 2016–2025 рр. Зокрема, здійснено опрацювання матеріалів 198 кримінальних справ та 219 кримінальних проваджень за фактами привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (Волинська, Дніпропетровська, Донецька, Закарпатська, Запорізька, Кіровоградська, Київська, Львівська, Одеська, Полтавська, Черкаська, Чернівецька, Чернігівська, Харківська та Хмельницька області, м. Київ); дані офіційної статистичної звітності Офісу Генерального прокурора з 2016 р. – І

півріччя 2025 р.; зведена інформація результатів анкетування 108 працівників прокуратури, 19 працівників Бюро економічної безпеки, 221 працівника органів досудового розслідування, 310 працівників оперативних підрозділів та 63 працівників експертних установ МВС України. Під час дослідження використано власний досвід роботи в правоохоронних органах України.

Вміле використання широкого спектру сучасних методів наукового пошуку та потужної емпіричної бази дослідження також позитивно вплинуло на ступінь обґрунтованості сформульованих висновків і рекомендацій.

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в опублікованих працях визначається тим, що дисертаційна робота є першим у вітчизняній науці комплексним монографічним дослідженням наукових та праксеологічних засад методики розслідування привласнення, розтрати майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, під час якого було надано ряд теоретичних положень та практичних рекомендацій, спрямованих на оптимізацію діяльності правоохоронних органів, що характеризуються науковою новизною, зокрема:

вперше:

– сформульовано перелік процесуальних дій для здійснення тактичної операції «Документ та електронно-обчислювальна техніка», а саме: 1) проведення НСРД, направлених на з'ясування факту знаходження певних документів чи електронно-обчислювальної техніки та у конкретному місці (аудіо-, відеоконтроль особи; зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж; аудіо-, відеоконтроль місця; обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи); 2) проведення НСРД, які будуть забезпечувати збереження відомостей на конкретних документах чи електронно-обчислювальній техніці, які доводять відношення конкретних осіб до скоєння протиправних дій (аудіо-, відеоконтроль особи; аудіо-, відеоконтроль місця); 3) проведення обшуків, під час яких підлягають вилученню документи, електронно-обчислювальна техніка та інші речі, що будуть доказовою базою для розслідування; 4) реалізація тимчасового доступу

до речей і документів для накладання арешту на конкретне майно (смартфони, флеш-накопичувачі, договори, платіжні доручення, акти КБ-В2, накладні, платіжні доручення, акти приймання-передачі виконаних робіт); 5) проведення огляду місця події (місць, де здійснювалися протиправні дії), речей (електронно-обчислювальна техніка, смартфони) та документів (накладні, накази, авансовий звіт, висновок інвентаризації, акт введення в експлуатацію обладнання, балансова відомість, проектно-кошторисна документація); 6) допит підозрюваних, виявлених на місці вчинення протиправних дій; 7) призначення почеркознавчої, комп'ютерно-технічної, судово-бухгалтерської, товарознавчої, техніко-криміналістичної експертизи документів;

– надано характеристику потерпілої сторони, яка поєднує в собі як фізичних, так і юридичних осіб, а також класифіковано юридичних осіб за критерієм виду діяльності, а саме: установи оптової та роздрібною торгівлі (супермаркети, магазини, ринки) – 9 %; транспортні, поштові та кур'єрські установи (залізничні вокзали, автовокзали, станції метро, Укрпошта) – 2 %; установи сільського, лісового та рибного господарства – 5 %; заклади освіти (школи, коледжі, заклади вищої освіти) – 6 %; установи державної служби (обласні та районні державні адміністрації, правоохоронні органи) – 22 %; розважальні заклади (театри, кінотеатри, ресторани, кафе) – 3 %; виробничі установи (підприємства) – 9 %; установи, що здійснюють будівництво та ремонтні роботи – 15 %; установи охорони здоров'я та надання соціальної допомоги (лікарні, аптеки, центри надання соціальної допомоги) – 7 %; установи Збройних сил України (військові частини, підрозділи матеріально-технічного забезпечення) – 8 %; установи фінансової та страхової діяльності (банки, страхові компанії) – 4 %; установи інформації та телекомунікації (видавництва, телеканали) – 2 %; установи постачання води, електроенергії, газу тощо – 5 %; установи адміністративного та допоміжного обслуговування (сервісні центри) – 3 %;

– надано пропозиції відносно внесення змін до ч. 1 ст. 71 КПК України та запропоновано викласти її у такій редакції: «Спеціалістом у кримінальному

провадженні є особа, яка володіє спеціальними знаннями та навичками, що можуть застосовуватись під час досудового розслідування та судового розгляду через надання довідок, пояснень, консультацій та висновків в усній чи письмовій формі для вирішення питань, що вимагають володіння спеціальними знаннями чи навичками». Врахування запропонованих змін дозволять спеціалісту більш широко застосовувати власні спеціальні знання й практичні навички під час розслідування привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем;

удосконалено:

– інформаційне наповнення структури криміналістичної характеристики привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, у якій виділено такі складові як: спосіб підготовки, безпосереднього вчинення та приховування протиправного діяння, обстановка та слідова картина, предмет посягання, особа злочинця, потерпіла сторона;

– теоретичні засади досудового розслідування привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, що виходять з поєднання теоретико-методологічних засад та практичних рекомендацій, направлених на з'ясування криміналістично значущої інформації та визначення всіх обставин протиправного діяння;

– класифікацію сучасних способів привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, зокрема: привласнення майна (коштів), яке ввірено особі та знаходиться у її віданні; прийняття особи на роботу та виплата їй заробітної плати за умови, коли робота взагалі не виконується, або заробітна плата виплачується у більшому розмірі ніж належить з урахуванням інтенсивності праці та кваліфікації працівника; привласнення майна шляхом застосування злочинного впливу на власника підприємства, службових осіб органів самоврядування та їх підрозділів; укладення фіктивних договорів підряду або субпідряду з подальшим підробленням офіційних документів з метою незаконного перерахування грошових коштів та їх розтрата; привласнення коштів

підприємства шляхом закупівлі товарів, робіт чи послуг за завищеною вартістю, у тому числі за авансовими звітами; надання згоди на придбання чужого майна за заниженими цінами, зокрема, під час приватизації державного майна; привласнення коштів шляхом завищення вартості проведених будівельних, ремонтних, монтажних робіт, а також шляхом завищення вартості матеріалів і комплектуючих для проведення поточного ремонту обладнання; привласнення коштів при закупівлі військового обладнання, спорядження, одягу, засобів захисту; привласнення гуманітарної або благодійної допомоги тощо;

– рекомендації відносно аналізу первинних даних під час розслідування кримінального правопорушення завдяки вчасній і правильній оцінці початкової інформації та прийняття обгрунтованого рішення щодо внесення відомостей в ЄРДР;

– алгоритми слідчих (розшукових) дій, НСРД та інших процесуальних дій і розшукових заходів для реалізації тактичних операцій стосовно збирання початкових відомостей про обставини події та виявлення ознак досліджуваного протиправного діяння, зокрема: «Збір інформації відносно події привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем та джерел криміналістично вагомих даних», «Встановлення способів учинення привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем», «Встановлення особи злочинця», «Документ», «Електронно-обчислювальна техніка» тощо;

– положення стосовно застосовування спеціальних знань у виді призначення та проведення відповідних судових експертиз, залучення спеціаліста до здійснення окремих процесуальних дій, застосовування результатів відомчих перевірок, що дозволяє з'ясувати факти привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем;

– формулювання типових слідчих ситуацій як системи відомостей про протиправну подію та обстановку її розслідування, що позначається на підборі

та черговості проведення слідчих (розшукових) дій, НСРД й інших процесуальних заходів для найбільш ефективної реалізації конкретного етапу кримінального провадження;

дістало подальший розвиток:

– наукові детермінанти відносно основних криміналістичних категорій (методика розслідування, криміналістична характеристика, спосіб учинення кримінального правопорушення, типова слідча ситуація, тактична операція);

– формулювання криміналістичної характеристики як сукупності інформації про криміналістично значущі ознаки кримінального правопорушення, що сприяє моделюванню закономірних кореляційних зв'язків між ними, а також забезпечує найбільш оптимальну побудову та перевірку слідчих версій для вирішення основних завдань кримінального провадження;

– характеристика типових способів підготовки, безпосереднього вчинення та приховування привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем;

– систему інформаційних відомостей відносно обстановки вчинення досліджуваного кримінального правопорушення на основі аналізу просторово-часових, економічних, психологічних і соціальних факторів;

– слідова картина привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, що поєднує в собі матеріальні (накладні, печатки, штампи) та ідеальні (залишилися в пам'яті службових осіб, потерпілої сторони, співвиконавців), а також електронні сліди;

– сукупність типових слідчих ситуацій, що виникають під час розслідування привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, як-от: отримано відомості про вчинення привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, виявлено матеріальну та особистісну доказову інформацію, підозрювані відсутні – 16 %; отримано відомості про вчинення протиправного діяння, виявлено матеріальну та особистісну доказову інформацію, пред'явлено підозру, підозрювана особа співпрацює з

правоохоронними органами – 14 %; отримано відомості про вчинення кримінального правопорушення, виявлено матеріальну та особистісну доказову інформацію, пред'явлено підозру, підозрюваний не співпрацює з правоохоронними органами – 34 %; отримано відомості про вчинення протиправного діяння, виявлено матеріальну та особистісну доказову інформацію, особу злочинця встановлено, підозру не пред'явлено – 29 %; отримано відомості про вчинення кримінального правопорушення, відсутня будь-яка доказова інформація, особу злочинця не встановлено – 7 %.

Заслуговує на увагу проведений автором ґрунтовний аналіз наукових розробок та дисертаційних праць, що виконувалися в даному напрямі дослідження в Україні та за кордоном. Це свідчить про якісне висвітлення здобувачем наявного стану наукового опрацювання досліджуваних питань.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дисертації відображено у восьми наукових публікаціях, з яких чотири статті – у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, одна – у закордонному юридичному виданні, три – у збірниках тез наукових доповідей, оприлюднених на міжнародних науково-практичних конференціях.

Основні теоретичні положення й висновки дисертації оприлюднено на міжнародних науково-практичних конференціях: «Пріоритетні напрями розвитку юридичної науки в умовах сьогодення» (м. Київ, 2023 р.), «Актуальні проблеми імплементації наукових досягнень у практичну діяльність» (м. Київ, 2024 р.), «Перспективні напрями розвитку юридичної науки у 21-му сторіччі» (м. Київ, 2025 р.).

Проаналізувавши наукове дослідження та фахові публікації І.О. Нехаєнка офіційний опонент підтверджує, що наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані дисертантом, у своїй більшості є обґрунтованими, переконливими, об'єктивними, достовірними та новими. Більшість з них підтримано науковою спільнотою.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що викладені й аргументовані в дисертації теоретичні положення, висновки та практичні рекомендації впроваджені та використовуються у:

– *освітньому процесі* – під час викладання навчальних дисциплін «Організація розслідування кримінальних правопорушень», «Криміналістика», «Кримінальний процес», «Оперативно-розшукова діяльність», а також підготовки підручників, навчальних посібників і монографічних досліджень (акт Національної академії внутрішніх справ від 15 травня 2025 р.);

– *науковій діяльності* – для подальшого вдосконалення основ методики розслідування окремих видів кримінальних правопорушень проти власності на основі сформульованих теоретичних положень, висновків і практичних рекомендацій (акти Дніпровського державного університету внутрішніх справ від 04 серпня 2025 р., Національної академії внутрішніх справ від 15 серпня 2025 р.);

– *правозастосовній діяльності* – для вдосконалення діяльності органів досудового розслідування, прокуратури, оперативних та експертних підрозділів Національної поліції України під час розслідування кримінальних правопорушень проти власності (акти Бюро економічної безпеки України від 11 квітня 2025 р., Головного слідчого управління Національної поліції України від 07 липня 2025 р.).

Оцінка змісту дисертації. Дисертаційна робота І.О. Нехаєнка викладена українською мовою. Структура роботи відповідає вимогам МОН України та положенню про присудження ступеня кандидата юридичних наук. Вона структурована і складається з анотації, змісту, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, що містять вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Наукові положення та висновки дисертаційного дослідження достатньо обґрунтовані здобувачем у тексті представленої праці. Автор системно і логічно вибудував зміст наукового дослідження, який включає в себе послідовне вирішення ключових проблем дисертаційного дослідження, цілісно і змістовно розкрив питання мети і завдання дослідження з відображенням їх у

висновках між розділами і загальних висновках, що уособлює собою завершене і цілісне сприйняття виконаної наукової праці.

Анотація у стислій формі представляє основні тези дисертаційного дослідження, наводить перелік публікацій, в яких викладено основні результати представленого дослідження. Анотація викладена українською і англійською мовами.

У **вступі** визначено об'єкт і предмет дослідження, наведено актуальність вибраної теми та інформацію про апробацію дисертації на профільних заходах.

Перший розділ «Теоретичні основи формування криміналістичної характеристики привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем» налічує чотири підрозділи, у яких по чергово розглядаються питання сутності та структури визначеної наукової категорії, а також надається характеристика окремих її елементів.

Встановлено, що криміналістична характеристика привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем відображає найбільш вагомі типові криміналістичні ознаки протиправного діяння даного виду, що дозволяє уповноваженій особі з'ясувати найбільш раціональні напрями подальшого розслідування. Запропоновано формулювання поняття криміналістичної характеристики.

Виокремлено підготовчі заходи до вчинення привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, як-от: підготовка недійсної документації; створення обставин, які полегшують здійснення протиправних дій; підроблення офіційних документів; підбір співучасників кримінального правопорушення; розподіл ролей між учасниками протиправних дій та ін. Акцентовано увагу на типових способах безпосереднього вчинення досліджуваного протиправного діяння.

Схарактеризовано обстановку протиправних дій та виокремлено типову слідову картину кримінального правопорушення, а також визначено предмет протиправного посягання.

Аргументовано, що специфічні обставини закупівлі товарів оборонного

значення надали певні зміни до сучасного сприйняття про вчинені протиправні дії та сукупність доказової інформації. Визначено, що дані умови полягають у довготривалій діяльності дуже високого інтелектуального рівня.

З'ясування обстановки протиправних дій надає змогу уповноваженим особам спрямувати початковий етап розслідування у правильному напрямі та визначити перелік першочергових слідчих (розшукових) дій, НСРД та інших процесуальних дій і розшукових заходів.

Розглянуто слідову картину протиправного діяння, що дає змогу визначити злочинні зв'язки членів злочинних угруповань, розподіл виконуваних функцій учасників, їх взаємозалежність та ін. Схарактеризовано криміналістично значущі ознаки особи злочинця та потерпілої сторони.

Другий розділ «Організація розслідування привласнення, розтрати майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем» складається із двох підрозділів, у яких висвітлено особливості аналізу первинної інформації, визначення кола обставин, які підлягають встановленню у кримінальному провадженні, а також типові слідчі ситуації та відповідні їм алгоритми дій уповноважених осіб.

Визначено особливості аналізу первинної інформації та коло обставин, що підлягають встановленню. Виокремлено проблемні питання, які виникають на початковому етапі розслідування під час організації та планування розслідування привласнення, розтрати майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем.

Запропоновано рекомендації щодо аналізу первинних даних та їх оцінки, які стали підставою для початку кримінального провадження. Наведено порядок перевірочних дій та заходів, зокрема: аналіз конкретної заяви, здійснення огляду місця події, відібрання пояснень від осіб, які мають певну інформацію та ін.

Сформульовано типові слідчі ситуації, що виникають під час розслідування привласнення, розтрати майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем. Відповідно до кожної із них запропоновано алгоритм дій уповноважених осіб.

Третій розділ «Комплекси тактичних операцій при розслідуванні привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем» складається з двох підрозділів, у яких визначено особливості реалізації уповноваженими особами відповідних тактичних операцій.

Визначено основні завдання, що необхідно вирішувати під час реалізації тактичних операцій, зокрема: умови, що передували злочинній діяльності; час і місце учинення протиправних дій та їхня тривалість; кількість епізодів протиправної діяльності; способи привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем; кількість злочинців; склад організованої групи та розподіл злочинних ролей тощо.

Наведено специфіку проведення слідчих (розшукових) дій, НСРД, процесуальних і розшукових заходів, направлених на виявлення та вилучення як безпосередньо документів та електронно-обчислювальної техніки, так і даних програмного забезпечення, за допомогою яких здійснювалася протиправна діяльність.

Аргументовано необхідність реалізації НСРД, направлених як на з'ясування факту знаходження певних документів та електронно-обчислювальної техніки в конкретному приміщенні, так і на забезпечення збереження на них відомостей, що у подальшому дозволить уповноваженим особам отримати необхідні докази та орієнтуючу інформацію для проведення подальших процесуальних дій.

Наукове дослідження І. О. Нехаєнка містить результати власних досліджень й узагальнень дисертанта. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають відповідні посилання, що **свідчить про відсутність порушення академічної доброчесності.**

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації в практиці. Отримані результати дисертаційного дослідження І. О. Нехаєнка щодо криміналістичної методики розслідування привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем рекомендується для використання у діяльності закладів вищої

освіти, в науково-дослідницьких розробках наукових установ, дослідниками при написанні статей та монографій, плануванні досліджень по даному напрямку.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача. Загалом позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження І. О. Нехаєнка, водночас необхідно звернути увагу на деякі положення, що могли б слугувати предметом подальших наукових досліджень або дискусії під час публічного захисту.

1. Так, у рубриці «Мета і задачі дослідження» автор визначає мету дисертаційного дослідження як «вирішення конкретного наукового завдання з розроблення теоретичних положень та криміналістичних рекомендацій щодо формування методики розслідування привласнення, розтрати майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем», при цьому дотримується структури криміналістичної методики, яка не викликає дискусій у науковому середовищі. Втім, обходить своєю увагою такий важливий елемент, як профілактична діяльність органів досудового розслідування. На наш погляд, таке доповнення методики розслідування кримінальних правопорушень розслідування привласнення, розтрати майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем певною мірою додало б роботі теоретико-прикладного значення.

2. За змістом дисертаційної роботи здобувач ґрунтовно підійшов до вивчення особливостей використання спеціальних знань у кримінальному провадженні, спираючись на власний досвід роботи та результати вивчення матеріалів судово-слідчої практики, опитування практичних працівників сформулював низку пропозицій до Кримінального процесуального кодексу України. Зокрема, автором надано пропозиції відносно внесення змін до ч. 1 ст. 71 КПК України та запропоновано викласти її у такій редакції: «Спеціалістом у кримінальному провадженні є особа, яка володіє спеціальними знаннями та навичками, що можуть застосовуватись під час досудового розслідування та судового розгляду через надання довідок, пояснень, консультацій та висновків в усній чи письмовій формі для

вирішення питань, що вимагають володіння спеціальними знаннями чи навичками». Врахування запропонованих змін, на думку автора, дозволять спеціалісту більш широко застосовувати власні спеціальні знання й практичні навички під час розслідування привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, що заслуговує позитивної оцінки. В цілому погоджуючись з дисертантом, вважаємо необхідним продовжити діяльність в окресленому напрямі та впровадити отримані результати до відомчої правотворчої діяльності.

3. У підрозділі 3.1 «Тактичні операції стосовно збирання початкових відомостей про обставини події та виявлення ознак привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем» розкрито організаційно-тактичне забезпечення тактичних операцій та запропоновано порядок дій уповноважених осіб за окремими з них. За даною категорією кримінальних проваджень акцентовано на необхідності проведенні тимчасового доступу до документів економічного характеру, що підтверджують або спростовують певні фінансові операції; тимчасовому доступі до інформації, яка знаходиться в операторів та провайдерів телекомунікацій, їх транспортних телекомунікаційних мережах. Однак, поза увагою дисертанта залишились тактичні помилки і прорахунки уповноважених осіб під час проведення окресленого заходу забезпечення кримінального провадження.

4. За змістом дисертації здобувач приділяє увагу проведенню процесуальних дій, спрямованих на збирання доказів. Зокрема, висвітлюючи різновиди слідчого огляду, розглядає огляд цифрових документів та особливості огляду пристроїв, на яких вони знаходяться (комп'ютерна техніка, засоби зв'язку тощо), із зазначенням конкретних тактичних рекомендацій їх проведення. Але, вважаємо, у висновках окреслене питання заслуговує більш ґрунтовного відображення.

Однак, підсумовуючи викладене вище, слід зауважити, що вказані дискусійні положення водночас підкреслюють актуальність досліджуваної

Виходячи з вищевикладеного, вважаємо, що дисертаційне дослідження «**Основи методики розслідування привласнення, розтрати майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем**», подане на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність, є завершеною науковою працею, яка цілком відповідає вимогам пунктів 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а її автор, **Нехаєнко Іван Олександрович**, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність.

Офіційний опонент:

**Професор кафедри криміналістики та
судової медицини Національної академії
внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор**

Юлія ЧОРНОУС

**ПОГОДЖЕНО:
Проректор Національної академії
внутрішніх справ**

Олег ТАРАСЕНКО